

DOBA ZKOUŠEK A NADĚJE

*deník děkana
Františka Wonky
z let 1938 – 1945*

DOBA ZKOUŠEK A NADĚJE

*deník děkana
Františka Wonky
z let 1938 – 1945*

k vydání připravil Pavel Suk

copyright © Město Manětín, 2010
cover © Kameel Machart, 2010
ISBN 978-80-904318-6-7

**MĚSTO
MANĚTÍN**

Jen Bůh o nás ví...

Každé svědectví, které obohacuje pohled na dějiny, dokládá, že bytí člověka má povahu příběhu. Ten, který otevíráme s deníkem děkana Františka Wonky, přivádí čtenáře do západních Čech, do malého, starého českého města Manětína, ležícího na jazykové hranici v národnostně smíšeném kraji na sever od Plzně. Zde by se mohlo zdát oprávněným tvrzení, že smysl českých dějin spočívá ve věčném soupeření Čechů a Němců, které vrcholilo v letech 1938 až 1945. Právě tuto dobu popsal František Wonka ve svém deníku jako skutečnou dobu temna. Při ní do krajiny nesvítala ani okna lidských příbytků, pečlivě zatemňovaná v obavě před nálety, ani kostel neosvětlovalo věčné světlo, téměř symbolicky zhasnuté. Čechy, slovy Františka Wonky, země svatého Václava, království mariánské, posvátné dědictví českého národa pod ochranou Jana Nepomuckého, na podzim roku 1938 vstupovaly do dramatického období svých dějin, které bylo hrozbou pro jejich existenci. Deník, který jejich osudy po dobu šesti let zachycuje, má dvě časové roviny – opakující se přírodní rytmus a liturgický rok, charakterizované stálostí a řádem, a krutý běh času světského, v němž jsou lidé vystaveni těžkým osobním zkouškám. Útok na zažitý rituál, jímž křesťanská víra dává světu řád, Wonka chápe jako projev apokalyptického konfliktu dobra a zla, a proto jsou jeho každodenní zápisky svědectvím osobní garance víry i obrany tohoto řádu.

Dobu strachu, pochybností a bolesti prožíváme s pisatelem na manětínském děkanství, v úzkém kruhu jeho blízkých a v široké rodině farníků. K nim přibývají i náhodní příchozí, aby společně protrpěli čas, v kterém pouze zkušenost posvátného dovolovala člověku překročit osobní kritickou situaci. Jako homo religiosus, jehož den členila modlitba, výuka náboženství, mše, pohřby, křty a svatby, věřil v ochranu boží a zemských ochránců, tak, jak bývalo obvyklé v českých dějinách v době úzkosti a nebezpečí. Při setkání s lidmi prožíval postupné tříbení lidských charakterů v neobvyklých, existenciálně vypjatých situacích. Nálada pisatele se měnila během války, sledované s pečlivostí zpravodaje, a ani kněžská sutana jej neuchránila od nenávisti ke krutému nepříteli. Jeho deníkové zápisy monitorovaly hladinu kolaborace i proměny vztahu k německému obyvatelstvu od tolerance až po nenávisť a myšlenky na pomstu. Zpočátku nechápal nacizaci svých německy mluvících oveček, vždyť jako farář nejlépe věděl, že "prach našich předků mísil se s prachem jejich dědů". Jak postupně krutost války, vedené nešťastným německým národem, rostla, prorokoval, že nastane čas nemilosrdné odplaty, v níž byl ochoten odpustit jen mrtvým.

Deník zahajují události v září 1938 s mobilizací, zrušenou mnichovským diktátem, s rukováním do krytů a přípravami na válku. Jim učinilo konec odtržení sudetského území, které se bolestně dotklo života v Manětíně, jenž zažil útěk českého a židovského obyvatelstva do Druhé republiky, vymezené novou hranicí se závorami a celnicemi, které daly životu zcela jiné souvislosti. Wonkův deník zachycuje postupnou nacifikaci života v protektorátě, začátek války, rekvizici zvonů, nálety na Plzeňsko, osvobození, příchod Američanů a Rusů i reakce místních Němců na konec války.

Děj Wonkova deníku se odehrává převážně v Manětíně, s výjimkou výletu do okupované Plzně a pouti do Staré Boleslavi k Paládiu země české. Zachycuje dění na farnosti, jejíž klidné vody zčeřily příchody vojáků, uprchlíků i zajatců. Exodus lidí za války, od transportů židovských obyvatel z města přes příchod tzv. národních hostů, německých uprchlíků z Banátu, naplnil stránky deníku hlubokým soucitem i otázkami po smyslu hodnot života.

Ohlas událostí ze vzdálených bojišť doléhal do městečka pod Chlumskou horou nejen jako rachot motorů letadel, které křížovaly západočeské nebe. Jeho obzor hrozivě osvětlo-

valy červánky vzdálených hořících měst, v nichž byli ohroženi manětínští občané, vyhnaní válečnou mašinerií na bojiště či na nucené práce.

V době beznaděje a útlaku kolovaly protektorátem anekdoty „smějících se bestií“, které humor nepřesel ani pod šibenici. Několik desítek z jejich bohatého spektra najdeme ve Wonkových denících, protože venkovský farář, který byl jejich vášnivým sběratelem, je vnímal nejen jako útěchu, ale i jako koncentrované svědectví doby.

K autentickému obrazu historických událostí patří líčení „vojenské“ stránky místních událostí, které zahrnují osudy betonových bunkrů, nálety na Plzeň, noční přelety, shazování letáků a nádrží, útoky tzv. hloubkařů či postupy vojsk, které mohou přinést zajímavé informace pro vojenské historiky. Neméně zajímavé jsou reálie života městečka, na jehož okraji vyrostl mustřhof, vzorový statek, s postupným poněmčováním jeho každodenního života, od škol přes obchody až po úřady. Vyvrcholením zápisu je svědectví o dubnových a květnových dnech roku 1945, kdy se v Manětíně setkali američtí a ruští vojáci a kdy probíhala osobní katarze manětínských Němců a kolaborantů. Tehdy se vracela podle Wonkova deníku vláda věcí do rukou národa, který pod mariánskou ochranou prožil své nejtěžší historické období.

Deník jako žánr k vyjádření určitého vztahu ke skutečnosti je odlišný od paměti. Je psán bezprostředně, pro potřebu samotného autora jako podrobná zповěď očitého svědka, která je však nejen kopií, ale již i též interpretací skutečnosti. Wonkův válečný deník nabízí proto široké spektrum možností jak využít informací, obsažených v jeho stránkách. Lze jej číst jako text historický, jako pramen osobní povahy i jako text literární s obecně kulturním, sociálním či politickým obsahem, ovlivněným bezprostřední situací autora v okamžiku jeho psaní.

Protože většina čtenářů sotva může mít s pisatelem deníku „společnou paměť“, bylo třeba napomoci srozumitelnosti textu doplněním historických dat, která tvoří obsáhlý poznámkový aparát, připojený editory k původnímu textu.

Příběh šesti let života českých zemí v městě Manětín z pera děkana Wonky nenabízí hrdinství na bojištích, ale každodenní dialog člověka se sebou samým, a stává se tak nejen historickou sondou do válečné atmosféry, ale též dokladem toho, že lidsky odpovědné jednání se projevuje v maličkostech, jimiž lze za všech okolností dát životu kladnou hodnotu. Pozoruhodný je i jazyk deníku, který dokládá reakce na lživost protektorátního jazyka kontrastní „ovořečí“ svého pisatele, jenž si pomocí emocionálně modifikovaných slov léčí zranění své citlivé duše, přestože o smyslu lidské existence nepochybuje ani v těžké situaci.

Autentičnost zápisů, bezprostřední reakce na události a smysl pro jejich souvislosti s celkovou historickou situací vytvářejí z deníku děkana Wonky čtivý dokument, který obohatí zajímavým způsobem vnímání a hodnocení složité etapy českých dějin.

Irena Bukačová

Manětín v první polovině 20. století

Manětín v první polovině 20. století

Ediční poznámka

Předkládaná edice představuje přepis deníku manětínského děkana Františka Wonky z období 11. 9. 1938 – 24. 5. 1945 s výjimkou 1. 1. – 13. 3. 1939, kdy si Wonka deník nepsal. Wonka napsal celkem osm sešitů, v originále se zachovalo pouze sešitů šest, dva poslední jsou pokládány za ztracené. Proto byl jejich přepis pořízen ze strojopisného opisu Okresního muzea Plzeň-sever v Mariánské Týnici z počátku 70. let. Originály sešitů byly uloženy v děkanském archivu a zapůjčeny editorovi.

Edice obsahuje poznámkový aparát, který přináší základní informace o politicích či umělcích, jejichž jména Wonka v deníku zmiňuje. Zároveň poznámky pod čarou přinášejí odkaz na zdroje, kde je možné nalézt texty projevů nebo rozhlasových oznámení. Pro období září 1938 – 14. 3. 1938 editor zvolil Lidové noviny (jeden z tehdejších nejprestižnějších deníků) a pro období od 15. 3. 1939 do zániku protektorátu pak Národní politiku (nejčtenější deník). Vzhledem k tomu, že denní tisk vycházel v období do května 1945 několikrát denně (Národní politika do roku 1940 pětkrát a od roku 1940 čtyřikrát denně), je u odkazu uvedeno i pořadí vydání.

Obrazové přílohy pocházejí z farního archivu, z osobního archivu editora, městského archivu v Manětíně a ze sbírky Muzea a galerie severního Plzeňska v Mariánské Týnici.

František Wonka zachytil ve svém deníku informace oficiální povahy, které byly zvláště v období protektorátu veřejnosti účelově předkládány nacistickou propagandou.¹ Důležitým bodem táhnoucím se celým deníkem je nejen negativní vztah k Němcům, ale též ke Slovákům. V případě Slováků je poznamenán tzv. legendou o dýce do zad – zradou Čechů a odpovědnosti Slováků za rozpad státu a nepřímo za následnou německou okupaci, což se nemění ani v období Slovenského národního povstání.² Wonka samozřejmě nemohl znát skutečnou roli nacistického Německa³ a důvody vedoucí k rozpadu Druhé republiky a k německé okupaci Čech a Moravy. Po roce 1989 už bylo vydáno několik kvalitních monografií či edic dokumentů k dějinám českých zemí⁴ a Slovenska v období Slovenské republiky⁵, ve kterých se čtenář může seznámit s objektivním zobrazením doby zachycené Františkem Wonkou.

1 K této problematice viz např.: Gebhart, Jan – Köpplová, Barbara – Kryšpínová Jitka a kolektiv: Řízení legálního českého tisku v Protektorátu Čechy a Morava. Praha: Karolinum 2010. Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Kryšpínová, Jitka: Český tisk pod vládou Wolfganga Wolframa von Wolmara: stenografické zápisy Antonína Fingera z protektorátních tiskových porad 1939 – 1941. Praha: Karolinum, 2003.

2 K tomu nejnověji viz např.: Lacko, Martin: Slovenské národné povstanie. Bratislava: SLOVART, 2008; Mičev, Stanislav: Slovenské národné povstanie 1944. Banská Bystrica: Múzeum SNP, 2009.

3 K této problematice viz např.: Schvarc, Michal – Holák, Martin – Schriffel, David: „Tretia ríša“ a vznik Slovenského štátu. Dokumenty I. Bratislava: Ústav pamäti národa, 2008; Schvarc, Michal: Sicherheitsdienst a Slovensko v rokoch 1938 – 1944 (od autonómie po Povstanie). Bratislava: SNM – Múzeum kultúry karpatských Nemcov, 2006; Bystrický, Valerián – Letz, Róbert – Podolec, Ondrej: Vznik Slovenského štátu. 14. marec 1939. Spomienky aktérov historických udalostí, I, II. Bratislava: AEPress, 2007, 2008.

4 Viz např.: Rataj, Jan: O autoritativní národní stát: ideologické proměny v české politice v druhé republice 1938 – 1939. Praha: Karolinum, 1997; Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: Druhá republika 1938 – 1939: svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě. Praha, Litomyšl: Paseka, 2004; Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: Velké dějiny země Koruny české XV a,b. Praha, Litomyšl: Paseka, 2007.

5 Viz např.: Lacko, Martin: Slovenská republika 1939 – 1945. Bratislava: Perfekt a.s. – Ústav pamäti národa, 2008; Hajko, Jozef: Nezrelá republika. Slovensko v rokoch 1939 – 1945. Bratislava: SLOVART, 2009; Mičko, Peter: Nemecký finančný kapitál a stredné Slovensko v rokoch 1939 – 1945. Banská Bystrica: Ústav vedy a výskumu Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2006.

Edice válečných deníků manětínského děkana Františka Wonky musela řešit problémy související především s dobou vzniku rukopisu. Kromě standardních úprav bylo přihlédnuto především k výpovědní hodnotě jazyka, která je nositelem řady emocionálních a hodnotových sdělení, charakterizujících nejen autora, ale i dobu Druhé republiky a protektorátu. Přepis Wonkova rukopisu se řídil obecnými zásadami transkripce za užití současné grafické soustavy a pravopisné normy. Jazykové i pravopisné zvláštnosti byly v textu zachovány, popřípadě vysvětleny v poznámkách, dialektismy byly ponechány v původní podobě, byly zachovány též autorské zvláštnosti, germanismy a projevy válečného slangu.

Slovník děkana Wonky je velmi expresivní, odráží dobovou atmosféru a je mimo jiné též dokladem jistého druhu „slovního“ odboje, který vedl k překračování pravidel pravopisu z důvodů etických či politických. Nápadné je to především u psaní velkých, respektive malých písmen ve jménech, které osciluje podle sympatií pisatele vůči osobnostem či národům. Byl proto ponechán původní pravopis, protože i ten patří k dobovému koloritu soukromých protektorátních písemností, jejichž pisatelé se takto vyrovnávali se silným prožitkem národního ponížení. Němci jako národ jsou pro svá zvěřstva psáni v deníku s malým n, stejně tak jako ostatní válčící národy, které jsou označeny nelichotivými přezdívkami (talijáni, katzenmacherové), a to i v případě spojenců, otálejších s otevřením druhé fronty (Angličané jsou tommy, Američané jankové). Nesouhlas s jednáním protektorátních i německých osobností vedl k tomu, že jejich jména psal Wonka s malým písmenem, důsledně zvláště u Hitlera a často též u Mussoliniho, u Stalina v době jeho spolupráce s nacistickým Německem. Tyto pravopisné odlišnosti jsou vyznačeny kurzivou.

Wonkův slovník je ostatně typický pro dobu protektorátu, kdy názvy úřadů, písemností, vyhlásek ap. jsou počeštěny a psány foneticky, popř. zčásti německy a zčásti česky. Wonka je píše v četných variantách, gramaticky správně německy, česky i smíšeně. Jejich užívání je dokladem pronikání němčiny do každodenního života i její přizpůsobování češtině. Krom tohoto obecného užívání němčiny je u Wonky patrný vliv života ve městě, ležícím na jazykové hranici, kde němčina patřila i dříve k běžné komunikaci. Na vnucenou dvojjazyčnost v protektorátu Wonka reaguje počešťováním německých slov, jejich fonetickým přepisem, zkomolujícím vědomě s karikujícím podtextem často v protektorátu užívaná slova (*rajchsrát, šajsmark*). Osobitý slovník k označení negativního hodnocení (*fragle, fangle, švestr*) má vedle všeobecně rozšířených pojmů i silnější výrazy (pro hákový kříž označení *šperhákový* ve smyslu zlodějský).

Jazykovou pestrost textu doplňují citace v úřední spisovné němčině či v místním německém dialektu. Vzhledem k tomu, že autor deníku byl římskokatolickým knězem, objevují se četné latinské incipity modliteb, církevní označení svátků a běžné citáty, které můžeme někdy považovat za skryté vyjádření osobního komentáře k tragické situaci. Najdeme zde i několik vět v italštině v rozhovorech s vojáky či zajatci. Kolorit doplňují debaty s banátskými utečenci. Několik slov v manětínském nářečí, která jsou málo známá, je uvedeno ve slovníčku.

Přepis jinojazyčných pasáží a citátů byl ponechán podle předlohy a graficky zvýrazněn kurzivou, na zvláštnosti a případné chyby upozorňují textové poznámky. Pro případ obtížného porozumění je uveden v samostatné příloze překlad, kde jsou abecedně řazeny nejčastější výrazy a opatřeny lexikálními vysvětlivkami. Původní zkratky byly slovně rozvedeny a vysvětleny, číslice se slovní koncovkou (9letý – devítiletý) v původním textu byly přepsány slovně. Interpunkce upravena podle současných zásad bez označení.

Vydání Wonkových deníků se řídilo metodikou, doporučenou v publikaci *„Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*. Archivní správa Ministerstva vnitra ČR, 2002 (ed. Ivan Štoviček).

Irena Bukačová, Pavel Suk

I.

11. 9. 1938

—

13. 10. 1938

V neděli 11. září 1938.

Na dnešek svolaná pouť do Mariánské Týnice u Kralovic předčila loňskou pouť tím, že se konala jako prosebná k oslavě 20. výročí naší samostatnosti a plasský velkostatek v ní předával svatyni i proboštví do majetku Jednoty pro záchranu Týnice. Z Plzně byl k ní vypraven zvláštní vlak, jenž stavěl v Mladoticích, kde byla znovu vysvěcena opravená kaple Santiniho, a v Týnici a pak jel do Kožlan, kde si účastníci prohlédli rodný domek pana prezidenta dra Eduarda Beneše¹.

V poslední chvíli se mi dostalo milého štěstí: měl jsem převzít české slavnostní kázání. (Vloni jsem v Týnici kázal německy, letos je měl mít pan děkan z Jesenice, leč letos německá procesí nepřišla.) Účast byla pěkná, ač včera odpoledne i večer stále pršelo. V kázání o třech trůnech Panny Marie – první z nich je Galliho trůn Královny míru, socha u Panny Marie Větší (Santa Maria Maggiore) v Římě z roku 1918, druhý trůn v nebesích a třetí na zříceninách Týnice – popisoval jsem první z bílého mramoru, kterak Matka Boží tak ne-skonale vážně hledí hluboko dolů, kde v slzavém údolí burácí světová válka, a kterak jako velitelsky zvedá ruku k rozkazu: Již dost! Ustaňte! Pravicí tiskne k sobě rozkošného Ježíška, jenž si pohrává s olivovou ratolestí. Dole u stupně trůnu čeká bílá holubička: až Ježíšek větévku upustí, vezme ji a poletí s ní na bojiště a zvětjuje mír. Tak se stalo před dvaceti lety. Holubička přiletěla i do naší vlasti a přinesla olivovou ratolest pro nás, ozdobenou národními fábory v radostech osvobození a vzkříšení našeho státu.

Dnes jako za Noema putují hledající záchranu k arše k Marii do Staré Boleslavi i sem. Vždyť se zdá, jako by ta holubička úzkostlivě se skrývala a nad dnešní potopou poletoval Noemův krkavec slídící po nové kořisti.

K závěru zodpověděl jsem i otázku: Co přineseme pouti republice o jejím 20. výročí? Modlitbu za rozkvět království Božího – církve svaté v ní, panu prezidentovi a vládě² světlo a sílu shůry a pevné nervy, naší čacké armádě od Pána Boha zástupů záštitu a nepřemožitelnost a všemu lidstvu olivovou rato-

1 Edvard Beneš (28. 5. 1884 – 3. 9. 1948). 1918 – 1935 ministr zahraničních věcí, 1935 – 1938 a 1945 – 1948 prezident republiky. Narozen v nedalekých Kožlanech.

2 Jednalo se o vládu Dr. Milana Hodži, která byla jmenována v prosinci 1935. Milan Hodža (1. 2. 1878 – 27. 6. 1944). Slovenský agrární politik, ve dvacátých letech ministr školství, 1932 – 1935 ministr zemědělství. Jeho vláda podala demisi 22. 9. 1938. Po Mnichovu odešel do exilu, zemřel v USA.

lest od Ježíška. Přednášeje to v motlitbě k Panně Marii Týnické, uzavřel jsem kázání slovy písně: Tvoje svatá mocná dlaň republiku naši chraň!

Nakonec vykonal pan vikář Resl společnou modlitbu za vlast před milostnou sochou postavenou v ambitech, zástup zazpíval chorál Svatý Václave a v procesí se vracel do Kralovic.

Šel jsem hned za soškou, směl ji stále viděti – viděti tu pravou ruku zvednutou k požehnání, dlaň k ochraně vlasti.

Jako vloni byla Týnice vyzdobena i letos, ano, ještě víc. Včera odvážně vyvěsili prapory na věžích i na střeše nad zřícenou kopulí. Tam na špičce vlály dva: papežský a československý, na obou věžích jen československé. Působilo to mohutným dojmem, když jsme vyjeli z trojanských lesů do roviny kralovické a z ní jak oliva krásná na poli se vynořila Mariánská Týnice. Dul silný vítr a všechny čtyři prapory vlály vodorovně nad zříceninou, mohutně vznešené v bouřlivém blankytu. A když jsme vešli do nádvoří „rajské zahrádky“, přichází četník: prapory sundat! Vítr je roztrhal a vlají z nich jen cáry. Pak jsme se dívali, jak je stahují. A byly teprv nové. Kdo mohl včera předvídat tak prudký vítr?

V pondělí 12. září.

Odpoledne jsem byl v Nečtinech u zubního technika³. Bydlí hned na kraji městečka zároveň s panem doktorem. Oba jsou Češi. Dnes dokončil mé správký a zvláště srdečně jsme si povyprávěli o našich hraničářích. Líbí se mu život hraničářů pro srdečnou svornost, které v zázemí těžko postrádá. Též já jsem vzpomínal, že jsem se jako student rád hlásil k broumovským menšinářům: tam byli Čechové, když v Čechách už byly jen strany. Pan Olda říkal, že donedávna – až do května⁴ – i v Nečtinech dobře se snášeli s Němci, společně se bavili a zpívali střídavě česky a německy. Ale od května je jinak. Minulé dny vyhrožovali jednomu českému pekaři, že ho vyženou, ač neví proč. Také

---

3 Jedná se o Oldřicha Schöna, dlouholetého manětínského zubaře a významného činitele TJ Sokol Manětín.

4 21. května 1938 nařídila vláda částečnou mobilizaci na základě zpráv o pohybech německých vojsk k československým hranicím.

on myslí, že bude válka. Čekal na dnešní řeč Hitlerovu⁵, kterou se zakončí norimberský sjezd.

Na tu řeč čekali mnozí. Já jsem ji vlastně poslouchat nechtěl. Měl jsem již dříve dost toho rámusu a hluku, který vypadal často jako aranžovaný. Pak ale, v předpokladu, že řeč bude historického významu, přece aspoň část z ní jsem u přijímače vyslechl. Pozval jsem k tomu tatínka a kaplana, Němce z Plané, kterého sem ustanovili již od 1. srpna. Hned tehdy se přijel s maminkou představit a omlouvat, že se bojí v dnešních poměrech mezi Čechy působit. Ujišťoval jsem ho, že se mu zde nic nemilého nepřihodí, nebude-li se plést do politiky, což bych netrpěl, a matce jsem slíbil, že mu dám milerád dovolenou, kdykoliv by mu hrozilo nebezpečí. A hned jsem jim řekl, že může nastoupit teprv 1. září, nábytek že mu půjčím, neboť byl ustanoven jen přechodně do 1. října. Tak tu byl dnes dvanáctý den, po celý ten čas zasmušilý až nedůvěřivý. Poslouchat přišel. A slyšeli jsme – právě tu stať o Československu. Zarazilo mě a zamrazilo, jak se říšský kancléř vyjadřoval: *Die Čechai, Herr Beneš a Frechheit* z 21. května, kde popíral celý vyložený plán na přepadení naší vlasti. – „Jsem rozčilen“, „toť příliš“ – řekl jsem několikrát. „Toť řeč paličská, to znamená válku!“ Rozčilení trvalo dlouho do noci. Uvažoval jsem: Kdybych byl misionářem a měl kázati o hrůzách pekla, přirovnal bych je k dnešní řeči říšského kancléře. Jako by se otevřel jícen pekelný a vychrlil svou zlobu a zášť na nás a všichni pekelníci mu k tomu sekundovali, tak řval z přijímače řev řečníka a hluk posluchačů. Myslím, že ten dojem mi zůstane dlouho v paměti.

V úterý 13. září.

Dnešek se začínal romanticky. Usnul jsem teprv po půlnoci a i ve spaní mě otravovala Hitlerova řeč. Zdálo se mi, že přišli Němci a spoutali mě i jiné a vedli nás do koncentračního tábora. Cestou vidím našeho manětínského četníka. Místo čapky má skautský klobouk a za ním velkoslovanskou kokardu. Táhne se ho: „Vám nedali ještě na klobouk *skobový kříž*?“ – A on smutně: „Ještě ne, ale dají nám jej co nejdříve.“ – Tu se rozčílím a volám: „A co Praha, co vládá? Což se nás neujme?“

---

5 Adolf Hitler (20. 4. 1889 – 1. 5. 1945). Od roku 1933 německý říšský kancléř. Tvůrce německého nacionálního socialismu, hlavní viník rozpoutání II. světové války. Míněna je jeho řeč na posledním sjezdu NSDAP v Norimberku, po které se henleinovci pokusili o protistátní puč, jejich vůdčové utekli do Německa.

A právě tu mě budí. Slečna volá, že před domem stojí dva Němci a něco hovoří. Vyskočím. Venku již svítá. Otvírám vyhlídku: opravdu dva Němci, mladí lidé před domem. Přejete si mě? – Pane, jen velebného pána! Rozespalý jsem se vrátil na lože, ale hned zase vstal. Co s ním chtějí, s nováčkem, teď o půl páté? Obléknu se a jdu na kaplana. Svítí svíčkou – elektrika je vypnuta – a balí. Rozrušeně a zaražen se mi omlouvá: „Bratr pro mne přijel. Strachuji se o mne a nevím, co mám dělat.“ – Připomínám mu svůj příslib: „Máte dovolenou, jak dlouho potřebujete. A bratra nenechte stát venku, pošlu Vám ho sem.“ – Šel jsem před dům a poslal mladíka, koláře, na kaplanku. I šoféra jsem tam posílal, ten však nechtěl. Dal jsem se s ním do řeči a šofér vyprávěl:

„Dnes jsme měli v Plané (u Mariánských Lázní) kritickou noc. Vlastně jsme už byli na ni připraveni. Zvečera odjeli všichni židé⁶ z města. Pak celé město poslouchalo u přijímačů Vůdcovu řeč a hned po ní táhli ulicemi s praporem s hákovým křížem a zpívali *Deutschland, Deutschland über alles*⁷. Všechny české tabulky s úradů sházeli a volali *Sieg heil!* Náhle vyjíždí do ulice pancéřové auto, všude plno četníků a českých vojáků, mela – a tu přišli pro mě Heisingrovi, abych honem jel do Manětína pro syna. V osm hodin musím být zase doma.“ – „Tak to tedy začíná doopravdy?“ – „Ano, teď se to začalo.“ – „Musíte také na vojnu?“ – Je v rozpacích, překvapila ho tato otázka. – „Jsem také vojákem.“ – „Nuže, Pán Bůh Vás opatruj!“ – Kaplan je hotov, bratr mu vynáší oba kufříky, do nichž zabalil všechny své věci. „Jdu nerad, snad se brzy vrátím. Jen aby nebyla válka.“ – „Modleme se. A Bůh Vás opatruj!“ Na chodbě jsem mu udělal křížek a pak je všechny tři vyprovodil až k autu. Zatímco startovalo, podíval jsem se na značku: Č-47.420. S Bohem!

Bylo pět hodin, na náměstí málo lidí. Jen na soudní budově pracovali zedníci opravující fasádu. Pro ně byla vypnuta elektrika. Někdo se mě ptal, zda kaplan rukuje. – „Na dovolenou!“

Tatínek se náramně podivil, když jsme mu vyprávěli, jak kaplan odejel. Tak náhle! Ale ta kritická noc v Plané mě pobouřila: Zajisté byla kritická i jinde: Nepřátelský prapor, strhávání tabulek, vřavy – tak již doopravdy?

---

6 Podle původního českého pravopisu bylo slovo Židé psáno s malým písmenem „ž“, po vzniku Protektorátu Čechy a Morava bylo nařízeno psát je s velkým písmenem „Ž“, což se postupně kodifikovalo do pravidel pravopisu.

7 Oficiální hymna Velkoněmecké říše.

Ráno se divil kostelník i hrstka lidí, že je jedna mše svatá. Sloužil jsem poprvé v životě votivní *Pro pace* ve fialové barvě. Podivil se i německý učitel, kaplanův spolužák Plail, když jsem do jeho třídy přišel já vyučovat. A německé děti tleskaly radostí, vidouce starého známého.

Po městě budou říkati, že kaplan ujel, budou mu zazlívati, že neměl proč, vždyť proč, vždyť by mu Češi neublížili – ale želet ho nebudou. Nepřirostl jim k srdci. Vskutku, již tak říkají a ptají se mě. A tvrdí, že i oni se rozrušili tou v dějinách neslýchaně neomalenou řečí Hitlerovou.

Ve středu 14. září.

Uplynul rok od smrti prezidenta Osvoboditele.⁸ Na úředních budovách i na děkanství, vyvěsili černé prapory. Rozhlas vysílal již od neděle přednášky a básně příhodné k tomuto dni. Příhodné jen v jistém smyslu, mě jenom nudily.

Ráno říkají, že kryty jsou plny vojska jako v květnu. K deváté hodině letí zpráva, že záložníci, kterým je přes třicet let, jsou povoláni do zbraně. Lidé říkají hned: mobilizace. Matky běží do školy pro děti, aby se tatínek s nimi ještě rozloučil. Na náměstí lidé v hloučcích, už přijíždějí oba Václavíkovy autobusy a odvázejí první: jeden jede do Kralovic, druhý do Dolní Bělé, kde záložníky obléknou. Tu příběhne nevěsta, zda bych ji honem neoddal. Bojí se, že jí ženich co nejdříve narukuje. V neděli měli třetí ohlášky, teď za půl hodiny přišli. Bez parády, hned po svatě zpovědi jsem je oddal. Ženich pracoval ještě ráno u Hodovíze, kde stavějí kasárny. Jiná vdavekchtivá také příběhla honem na protokol.

Pak jsem šel mezi lidi. Vlastně oddavkami jsem se s některými loučil. Prvního záložníka jsem potkal v kostele. Snad tam nepřicházel celý rok, ani sňatek v kostele neměl, ale je to člověk dobrého srdce, pan listovní, synáčka si nesl v náručí, Drahuška cupala za ním s maminkou. A měl plné oči – byl více Němcem. Loučili jsme se srdečně, ujistil jsem ho modlitbou za narukované. Na městě byly jiné scény. Mladí tatínkové s dětmi, manželkami i rodiči, svo-

8 Tomáš Garrigue Masaryk (7. 3. 1850 – 14. 9. 1937). Původně vysokoškolský profesor. Od roku 1914 v emigraci, spolu s Milanem Rastislavem Štefáníkem a Dr. Edvardem Benešem se podílel na vytvoření československého zahraničního odboje a jeho vojenských jednotek, legií. Od 21. 12. 1918 prezident republiky, abdikoval 14. 12. 1935. Nazýván „prezidentem Osvoboditelem“.

bodní hoši, obyčejně jen s aktovkou – všichni tak dobří a srdeční, bez nejmenšího strachu, odhodlanost jim svítí z očí. Jsou potěšeni, že se s nimi loučíme, snad je těší i přípověď modliteb v jejich kostele, kde byli křtěni, oddávání a kde pokřtěny i jejich děti. Aspoň mi řekl závodní pan Liška, že je jistě těší, že se též já s nimi loučím. A přejeme jim štěstí a šťastný návrat do osvobozené vlasti. Osvobozené od upírů. Každý hubuje na Hitlera pro jeho řeč.

A my si sprádáme plány: Prozřetelnost Boží, která k pokoření velikých používá malé, vyvolila si snad malé Československo, aby porazilo zpupného Hitlera. Opakuje se biblický zápas Davida s Goliášem. Není nejmenší pochyby, že československý David zvítězí. A všichni Němci, osvobození z nacistického jha, budou nám děkovat. S nimi pak celý svět, který Hitler ve své řeči tak pohaněl. Rakousko se zase osvobodí, Německo se rozpadne na samostatné státy, v Prusku vypukne bolševismus.

Vítr přehání mračna a černé prapory bijí o žerď. Hlouček lidí rokuje o tom, jak Němci řádili – naši Němci, hlavně ordneři. A tu přijíždí auto od Kuchova⁹, obalené krabicemi i peřinami, plné lidí. Zastavují je. Odpovídají, že prchají ze Žlutic. Jedou dál. Autobus od dráhy. Přijel jak obyčejně o půl desáté. „Podívejte se, vaše Mařka přijela!“ – A starý tatík běží naproti dceři, která přijela z Chebu, vezouc si jen balík s prádlem. Manžel finančník zůstal na místě, ale ohroženou domácnost rozpustil. Podobně učinil nečtinský poštovník. Své malé děti poslal k dědečkovi do Manětína. Dojem při pohledu na první auto s uprchlíky je mocný. Někdo povídá: „To je všechno, co jim zbylo.“ – Jiný: „A někdy se musí spokojit, vyvázne-li holým životem.“

Dnes mělo se na radnici projednat konkurenční řízení na opravu děkanství, neboť celá budova, najmě střecha, velmi schází. Jsou tu starostové z obcí, ale z Kralovic hlásí telefon, že se jednání odkládá.

Jedenáct hodin: poslední záložníci odjíždějí. Pochvalujeme jejich výtečnou náladu a klid i pořádek. Tolik nám imponují. Mávají, všichni jim máváme – a já jsem vzadu, kde mě pozůstalí neviděli, za autobusem žehnal, děláje kříž.

---

9 Pomístní název západní části Manětína.

Ve čtvrtek 15. září.

Po mši svaté se modlíme za Boží požehnání vlasti a ochranu všech, které zavolala pod své prapory. Ve městě je skoro všední klid. Zedníci dodělávají na soudní budově fasádu. Píšu do Prahy Jelínkovi, aby letos nejezdil vymalovat náš kostel. Bylo ujednáno, že přijde ten týden. Leč je obava, že v polovině díla budou povoláni i malíři a kdož ví, jak dlouho by stálo pak lešení v kostele a strašily stěny oškrabané a nedodělané. A pak není dnes jisté, budu-li moci vypláceti, jelikož peníze na vymalování jsou uloženy v záložnách.

Listonoš přinesl kaplanovi pozvání od jeho kolegy, P. Schickera z Lukové, na kněžskou schůzi do Žlutic, která se tam dnes koná. Kaplan Heisinger tam už nepůjde, ač mu dobrý P. Schicker celou cestu pěkně obšírně popsal.

Po včerejším vzrušení dostává se nám milého překvapení. Do zbraně povolání naši občané slouží v našem kraji. Někteří jsou v krytech u Ovčina, na skok se přišli ukázat domů ve vojenském, a doma jim strojí oběd. Dozrávají švestky, a těch se urodilo letos hodně, ač jiné ovoce skoro žádné – i k nám přišly ženy pro švestky, aby měly vojákové švestkové knedlíky. A my jsme do armády zamilováni. Dáváme dobrou odpověď Hitlerovi. O situaci se mluví porůznu: Já jsem mezi těmi, kteří tvrdí, že k válce dojde a my že ji vyhrajem. Nikdo se neleká přesily, sedm na jednoho, to není mnoho. Je však dost lidí, kteří říkají, že válka nebude: Hitler si to rozmyslí, pustit se do boje proti celému světu, to by měl patnáct nepřátel na sebe jednoho. Ale jak může couvnout po své paličské řeči?

V pátek 16. září.

Svatá Lidmilo, budiž ochránkyní národu svému jako dřív i nyní! Jak nám je blízko dnes, ve svůj svátek, mučednická pramáti našeho národa! Kola dějin se roztočila. Rozhlas vysílá zprávy československé tiskové kanceláře ve dne vždy za dvě hodiny, večer každou hodinu: Henlein¹⁰ utekl za hranice a nechal své voliče na holičkách. Takové jednání mě dopaluje. Vůdce má býti v čele lidu, a ne v bezpečí. Zase dochází na má slova z květnového kázání, jak

---

10 Konrád Henlein (6. 5. 1898 – 10. 5. 1945). Sudetoněmecký politik. V roce 1933 spoluzaložil Sudetendeutsche Heimatsfront, která se v roce 1935 přeměnila na Sudetendeutsche Partei. Stál v jejím čele. Aktivně spolupracoval s nacistickým Německem na odtržení tzv. Sudet od ČSR. Po Mnichovské dohodě vedoucí říšské župy Sudety.

jiným vůdcem je Kristus, jenž život svůj dal za ovečky své (pro to kázání jsem upadl v nemilost u některých německých posluchačů, kteří tomu nerozuměli a vykládali si to jen politicky). Z Říše vyzval Henlein Němce k neposlušnosti a ozbrojenému odporu. To je snadné, být hrdinou. Kdybych byl Hitlerem, dal bych ho zavřít.

Ve škole mě vyrušili ve vyučování. Milé vyrušení: Vojáček – tatínek – si zaskočil, byv poslán do města, do školy podívat se na synka. Měl i helmu a klučkoví ji nasadil. A pusou a vzkaz domů, aby odpoledne po škole přišel s mamičkou ke krytu u Lipí. Cestou na Hvozď dívám se, jak u každého krytu vojáci. A vždycky aspoň jeden má přílbu – a ta se mi tak líbí. Zdravím je a srdečně odpovídají. Cestou zpět potkávám celé auto nákladní plné vojáků. Jedou k Manětínu a zpívají a též vesele opětvují pozdrav.

Dostal jsem lístek od pana hraběte Kerssenbrocka¹¹ z Klatov. Omlouvá se, že nepřijel ve středu na fundáční rekviem za svou matku. Pro nepříznivé zprávy se vrátil z polou cesty z Plzně. Přijede na jinou fundáční 15. října.

V sobotu 17. září.

Dnes dostalo mé nadšení sprchu. Byl jsem v kanceláři. Jako všude, i tam se mluví o situaci. Pan ředitel má střízlivé a rozumné názory, to vím již dávno. Ale dnešní jsem přijímal a uznával velmi nerad. Na mé, že „nemáme ani dostatečného slovíčka v našich slovnících pro to, jak rozdrtíme Hitlera,“ povídá, že musíme úplně důvěřovat vládě a panu prezidentu. Tam mají rozhled i rozum: uznají-li, že se můžeme pustit do války, dáme se do ní, uznají-li, že nemáme snad ani 30 % vyhlídky na úspěch, nač se dát zničit a vytlouci? Dějiny národů jsou jako pohyb kola, které se nikdy nezastaví – nahoru – dolů – a marně se vzpíráš. Byli jsme již tolikrát dole, a zase jsme zvedli. A ani Hitler nezůstane pořád nahoře. – A co spojenci? Rozumí našim problémům? Což řeknou-li: dobře, Němci chtějí k Říši, tak je odřízneme od republiky a dáme k Německu, co na tom? A řeknou-li: Jestli chce celé Československo, ať je má, co můžeme dělat? Lépe v porobě pracovat pro lepší budoucnost národa, nežli v zoufalém a beznadějném boji se dát vybit.

---

¹¹ Kliment Korf Schmiessig Kerssenbrock, syn Terezie Kerssenbrockové, rozené Lažanské z Bukové z manětínského větvě rodu.

Jak tvrdě a přece tak logicky správně zněla ta slova. Skutečnost a ideál tak často se srazí. Jen nerad jsem mu dal za pravdu těše se tím, že ta skutečnost dnes zde není. Ale ta sprcha mě chladila celý den. Ne, ne – taková skutečnost nemůže, nesmí nastati!

Něco jinšího jsme však slyšeli ráno. „Víte, že dnes našli u našich *henleinů*¹² skladiště zbraní?“ – A pak jmenovali, ale s nejistotou, kde: Viděli četníka, jak nesl celou bedničku granátů. První osoba, jež mi to řekla, byla velice polekaná. „Jen považte: v našem městě, až tady! Co to chystali na nás!“ – Řekl jsem jí: „Zaplat Pán Bůh, že začali čistit a hnízdo vybrali.“ Už dříve bylo lidem podezřelé, proč stojí v noci auto před domy *henleinů*, co tam asi skládají. Jen aby teď prohledali všude všechno důkladně a vyvodili z toho konečně i důsledky! Tyhle věčné rejdy *henleinů*, jejich schůzky a stranění se i kostela, to dopaluje. Odpoledne věděli již i v Hrádku o granátech, které našim Němcům zabavili. Ale jedno je divné: pročpak nesebrali tedy i přechovatele? A pak, viděli jen četníka, jak něco nesl. Kdybych se ho mohl na to zeptati!

V neděli 18. září.

Chodím teď obvykle pozdě spat, neboť posloucháme rozhlasové zprávy ve 22 hodin a potom Moskvu. Víme ovšem, že přehání zrovna tak, jako Lipsko, ale od ní to přijímáme rádi: řeže do těch, kteří jsou tak vášnivě proti nám. V sobotu večer studuji ještě kázání – pro dnešek jsem si je složil o výzbroji z arzenálu Božího, která nikomu neublíží, ale každému prospěje. Je to 1.) pokorná důvěra v Boha, 2.) klidná mysl a 3.) láska k bližnímu – byť by dny našeho života byly sečteny dřív, než jsme se nadáli, musíme předstoupiti před soudnou stolicí Boží se srdcem v dnešní těžké době opravdu bohatým láskou. Těšil jsem se včera, že dnes ráno si pospím trochu déle, jako obvykle v neděli, kdy se slouží ranní až v 8 hodin. A tu máš: O půl šesté burcuje listonoš a volá mě na poštu k telefonu. Běžím hned. Cestou volá na mě paní Křížková: „Snad nemusíte také Vy na vojnu? V noci zase volali!“ – Povolávají totiž i v noci. Na poště je již i pan poštmistr a vůbec u nás telefon hlídají celou noc. Hádal jsem dobře, proč mě volali. Z Kralovic se hlásil pan lékárník MgPh. Parma: Pana administrátora Vinše zavolali v noci na vojnu na Moravu, nezastal-li bych zatím Křečov. – „Pro dnešek již nemohu, ale příští neděle milerád.“

---

12 Dobový výraz pro sudetské Němce sympatizující s hitlerovským Německem.

V 7 hodin rukovali zase někteří. Šli nadšeně a Chlupsův tatík řekl pak ženě: „A já půjdu třeba taky!“ A byl by šel hned za synem. V kostele jsem tedy hlásil, že příští neděli druhá zde sloužena nebude.

Odpoledne mě napadlo napsat psaní na rozloučenou příbuzným do rodiště.¹³ Často na ně vzpomínám, jsou tak blízko na hranici – v Úpici. Píšu jako vždy s humorem, a pak: „Jak se asi změní svět, až Vám budu zase psát.“ A zastesklo se mi po nich. Pro případ potřeby jsem je pozval sem, ač jsem je upozornil, že takový útěk by znamenal jako z bláta do louže. I z Manětína se několik lidí již stěhuje nebo vystěhovalo – obyčejně manželky a děti úředníků, a to k svým příbuzným. Jiní se hrozí té myšlenky, kam utéci. Z děkanství se stěhovat nebudeme. Někde se zásobí lidí potravinami, co bychom se zásobili my? Na faře by stejně nic neobstálo.

Minulý týden mi psal kaplan, že se chce do dneška vrátit. Měl dnes zastupovat nečtinského pana faráře, který chtěl jet na nějaký náboženský sjezd. Leč již psal, že pro nejisté poměry nepojede nikam. Kaplan se omlouvá, že profesor náboženství naléhal na rodiče, aby pro něj poslali, píše 13. t. m.: „Poměry u nás jsou příšerné (*entsetzlich*)“ – a poznamenává ke konci, že tak dobrého představeného již nikdy nebude mít. 14. září psal, že přijede ve čtvrtek večer. Čekali jsme – a on tu dosud není. Na tom lístku píše: „Můj bratr byl zcela unešen Vaší laskavou ochotou v úterý ráno.“ To poznamenávám proto, že naši Němci křičí do světa, jak je my Čechové pronásledujeme.

V pondělí 19. září.

Ráno v 9 hodin o přestávce ptal se mě pan ředitel školy, slyšel-li jsem, že Anglie a Francie ustoupily před Hitlerem a přistupují na jeho nároky. Nechce tomu věřit – vždyť by to byla bezcharakternost úžasná a Francie, Francie přece svou čest nezahodí. O Anglii jsme tak přesvědčeni nebyli ani on, ani já, ale o Francii oba. To bude jen povídačka. Ale jak pokazí náladu!

V 10 hodin mám výkrop nemluvněte. Cestou zpátky setkávám se se sousedkou paní Baumgartlovou a ta rovněž tvrdí, že to slyšela v 7 hodin v rozhlase. Já mám v 7 hodin mši svatou a rozhlas tedy neposlouchám: Prý dostane Němec celé německé území našich Čech. Před námi jdou tři němečtí

---

13 Jedná se o Úpici nedaleko Trutnova a Červeného Kostelce.

učitelé: nečtinský, březínský a lukovský. Snad byli na úřadě žádat, aby jim nebyly odňaty lovecké pušky? V sobotu totiž musel každý na okrese své zbraně odevzdat na četnické stanici. Znáš se dobře s březínským, neboť vloni vyučoval v Manětíně, nečtinský chodíval k nám do kostela i k svatým svátostem – zdravím je, a zdá se mi, že jsou v rozpacích. Snad již nejasají?

Před záložnou domlouvá náš starý pan doktor¹⁴ pokladníkovi, aby mu zabezpečil výplatu vkladu, kdyby musel také utíkat. – „Máte ji zabezpečenou, ale nebojte se, utíkat nebudeme, protože nebude válka: dají to Hitlerovi dobrovolně.“ – Div jsem ho neprobodl očima, jak jsem se dopálil. Tak přece něco na tom je?

Již jsem se nemohl zbavit pochybností. Vzpomněl jsem si, že nedávno hlásil německý rozhlas výrok nějakého francouzského žurnalisty: „Všecky pohraniční mezníky Československa nestojí za slzy jediného francouzského sirotka.“ – Ale Francie přece tolik nás ujišťovala, vždyť jsme její životní zájem, s námi padá i ona! Ne, nálada je pryč. V 11 hodin jdu vyučovat 2. a 3. třídu, mezi maličkými aspoň na tu hodinu zapomenu. A protože je tak krásně, jdeme odpoledne všichni do prajtenštejnských lesů na houby. Ještě rostou, byť ne tak hojně jako před čtrnácti dny. Ale v tichém lese dopadá znova zlá nálada. Vytáhl jsem si růženec a modlil se jej. Rozjímaje ta věčně krásná tajemství z vyšších světů, trochu jsem zapomněl. Setkáváme se se známými ze Závodí¹⁵. Shrabují *koráby*. Vědí ještě víc: V pátek bude Hitler v Manětíně! Ani je netěší práce: kdož ví, pro koho pracujeme! – Z večerního rozhlasu trochu se uklidňujeme: Prý to tak nemyslili ve Francii, ani v Londýně. Ale důvěra ve spojence je pryč.

V úterý 20. září.

Dnes jsem dostal psaní z Úpice. „Tady vše je připraveno na útěk, také děti jsem všemožně nachystala. Mají už oba masky a doufám, že je Bůh nějak uchrání, i když já tu nebudu. Příslib naší paní doktorky, že je v nejhorším pádu vezme s sebou autem, jaksi mě uklidnil. U vás snad bude stejně jako zde.“ A její děti připsaly: Zoruška, která již třetí rok dojíždí do Trutnova na gymnázium (české): „Chodí nás tu málo do školy. Všichni mají asi strach. Já se

14 S největší pravděpodobností se jedná o známého manětínského lékaře a ochotníka MUDr. Františka Blechu, o kterém děkan Wonka napsal dvě kratší studie.

15 Pomístní název části Manětína.

nebojím.“ A malý Radko, osmiletý: „Strýčku, mám plynovou masku a vypadám v tom hrozně“ a vedle namaloval, jak vypadá.

Takový dopis a myšlenka na děti, nejen na ty dvě, ale vůbec všechny v naší vlasti, že jsou ohrožené, dodává až vášnivou odvahu. Myslím na jehňátka své farní osady a vím: ublížit jim nepřítel, pak se neznám. Jaképak vyjednávání v Berchtesgadenu, když naše spravedlivá věc je tak jasná: vždyť my nic od nikoho nechceme, tak ať nám dají pokoj! A nechtějí-li dát pokoj, tak si ho dovedeme zjednat i uhájit.

Ve středu 21. září.

Výroční trh v Manětíně. Tentokrát se nesplnila pranostika, že o našem jarmarce přší. I kramářů se sjelo dost, víc, než jsme na nynější poměry čekali. Ale návštěvníků bylo málo, skoro žádný Němec nepřišel.

Nade vším vznáší se však dusná nálada. Prodají nás? – V neděli večer jsem v 8 hodin zachytil italský rozhlas. Prý po řeči Mussoliniho¹⁶ bylo všem Italům zřejmé: Dneškem přestávají hranice Československa a celé Československo v dnešním smyslu existovat. Italský rozhlas má ještě překroucenější zprávy než německý. Ostatně kolikpak *Talijánů* vůbec ví, že nějaké Československo existuje?

Náš pan ředitel školy¹⁷ je báječný muž – zpívá tuze pěkně o situaci a nevěří v zradu. „Ale ti sobečtí lordi, pane řediteli?“ – „Lordi? Vždyť to jsou dědkové! Dát jim bačkory a fajfku do huby!“ – To se ovšem řekne snadno.

Večer zavírám kostel před sedmou, abych nezmeškal večerní zprávy – a jenom chci-li se cvičit v odříkání, zůstávám právě v té chvíli v kostele. K modlitbám přidávám Zdrávas ke Královně míru a odcházeje zazpívám jí: Tvoje svatá mocná dlaň republiku naši braň!

Dnes jsem nechtěl zprávy zmeškati, protože celý den rozhlas upozorňoval na ohromnou vážnost situace. Ve dvě hodiny v noci přišli anglický¹⁸

---

16 Benito Mussolini (29. 7. 1883 – 25. 4. 1945). Původním povoláním učitel, redaktor socialistického listu. Po roce 1919 tvůrce italské fašistické strany a její Duce (vůdce). Od třicátých let Hitlerův spojenec. Zastřelen italskými partyzány.

17 Vladimír Dostál.

18 Basil Cochrane Newton (1889 – 1965). Od roku 1937 britský vyslanec v Praze.

a francouzský¹⁹ vyslanec v Praze na pana prezidenta a znova žádali přijetí londýnských návrhů: vydat německé kraje. Pospíchají s tím, aby pan Chamberlain²⁰ s tím mohl předstoupit před Hitlera v Godesberku²¹. A asi se diví, že váháme na to přistoupit. Vůbec už několikrát jsem řekl: Kdyby Anglie i Francie byly v naší kůži, už by strachy – řekněme: umřely.

V sedm hodin v rozhlase přestávkový signál: Zprávy ČTK – a zas signál a zas a opět. Je již čtvrt na osm a pořád ty akordy z „Vyšehradu“.²² – Co se to děje? Nemají to ještě sesumírované? Anebo ohlásí, že se podrobili?

Splnilo se to poslední. Těžko to povídal hlasatel, a ještě tíže se nám poslouchalo, že „vláda československá přijímá návrhy, které daly společně Anglie s Francií Československu na vyřízení sporu s Německem: odstoupení německých okresů Říši německé a vystoupení Československa ze spojenecké povinnosti k Francii a Rusku.“ Tak odůvodňoval tuto hroznou zprávu a nakonec, snad pro útěchu, dodal velmi ubohé: My nedáme zahynout nám ni budoucím. –

A to je pěkné! A nakonec to ubohé „My“! Kdopak se tedy vzdává? Rozčilen, dopálen nevěděl jsem v první chvíli, na koho svolat všechny hromy, nejspíš na Francii. Pak ohlásili, že promluví ministr propagandy dr. Vavrečka.²³ To je docela novopečení ministr – a také jde s křížkem po funuse. I jeho řeč zní jako *marcia funebre* (smuteční pochod). Naštěstí přišla k nám návštěva: pan Sýkora z Prahy. Přišel již po zprávě, ale uslyšel ji od nás; velmi se zarazil. Po chvíli pouštíme rádio znova. Nějaká hudba, ale jakoby to těm muzikantům dnes ani nešlo. Ještě méně bylo chuti muziku dnes poslouchat. I sousedé pp. Novákovi přišli a hovoříme o katastrofě. Přinesl jsem německou propagační mapku Československa z konce roku 1918, kde anglicky a německy vysvět-

19 Eugene Leopold de Lacroix (1878 – ?). Od roku 1936 francouzský vyslanec v Praze, po přijetí Mnichovské dohody rezignoval na svoji funkci.

20 Arthur Neville Chamberlain (18. 3. 1869 – 9. 11. 1940). Britský konzervativní politik, ministr financí. Od května 1937 předseda britské vlády až do května 1940, kdy podal demisi. Jeho nástupcem se stal Winston Churchill.

21 Správně má být Bad Godesbergu.

22 První tóny ze symfonické básně Vyšehrad Bedřicha Smetany oznamovaly předěl ve vysílání pražského rozhlasu.

23 Správně Vavrečka. Dr. Hugo Vavrečka (22. 2. 1880 – 9. 8. 1952). 16. – 22. 9. 1938 ministr propagandy, 22. 9. – 1. 12. 1938 ministr bez portfeje. Autor knihy František Lelíček ve službách Sherlocka Holmese, která byla zfilmována v hlavní roli s Vlastou Burianem v roce 1932. Strýc pozdějšího prezidenta Václava Havla.

lovali Wilsonovi,²⁴ kolik s Čechy nespokojených národů bude bydlet v nové republice. Teď jsme se dívali poprvé na nové hranice. Chytil jsem rozhlas, nebylo nic, až pojednou něco německého: V Praze se demonstruje, zástupy lidí zpívají národní hymnu, generál Syrový²⁵ táhne s armádou – zdá se mi, že jsem zaslechl: „po pražském mostě“ – a v hluku a povídání jsem přeslechl další. Nebyla vlastně chuť poslouchat dál. Co může rozhlas říci, než že je konec? Ještě bolševický rozhlas. Praví, že západní mocnosti, „spojenci“, nutí Prahu k sebevraždě. To je pravda. Dnes rok pochovávali prvního prezidenta.²⁶ U hrobu mu zpívali: Oral jsem oral, ale málo, kolečko se mi polámalo...

Ve čtvrtek 22. září.

Včera bylo půl dvanácté, když jsem šel spat, ale nespal dlouho. Rozrušení mi nedalo. Vzpomínal jsem na nešťastnou katastrofu – je to opravdu vynucená sebevražda. Ani vzpomínky na Týnici²⁷ nevrátily klid. Spíše jsem dával za pravdu básníku F. Xav. Dvořákovi,²⁸ jehož oslavnou básničku na Paládium Čech jsem si vystříhl z Lidových listů²⁹ 7. září: „V něm buď pozdravena, naše Paní, dnes u nohou ti prostřen národ celý, Bolestná co Matka svého lidu žes, klín svůj strouc mu jako Spasiteli.“ Poutnice jedna, jež se od nás oslav zúčastnila, vyprávěla, jak na Vyšehradě kazatel pravil: „Maria, co se to s námi jen děje dnes?“

Ba děje! Ničemní bídáci ze strachu před Hitlerem ruší s námi uzavřenou smlouvu a obětují nás. Dobře si stěžoval do nich jeden vysoký pán v Praze, když mi 29. července říkal: „Podívej se, jak pansky s námi jednají: Pošlou

24 Thomas Woodrow Wilson (28. 12. 1856 – 3. 2. 1924). 1913 – 1921 28. prezident USA.

25 Armádní generál Jan Syrový (24. 1. 1888 – 1970). Za I. světové války člen československých legií v Rusku. V Bitvě u Zborova přišel o pravé oko a nosil pak přes ně černou pásku. Proto byl zvláště v zářijových dnech roku 1938 přirovnáván k Janu Žižkovi. 22. 9. – 30. 11. 1938 předseda československé vlády.

26 T. G. Masaryk.

27 Mariánská Týnice.

28 F. X. Dvořák (1858 – 1939). Katolický básník, jeden z představitelů Katolické moderny přelomu 19. a 20. století.

29 Lidové listy, od roku 1922 ústřední deník Československé strany lidové. Byl vydáván v Českomoravské akciové tiskárně.